

KICHIK BIZNESDA MOLIYALASHTIRISHNING MUQOBIL MANBALARI: KRAUDFANDING VA FINTECH IMKONIYATLARI

Isoqova Madina Abdurahob qizi

University of Business and Science Yashil iqtisodiyot kafedrası o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20021774>

Annotatsiya. Ushbu maqolada kichik biznesni moliyalashtirishning an'anaviy manbalaridan tashqari muqobil usullari, xususan kraudfanding va fintech platformalarining roli tahlil qilinadi. Tadqiqotda raqamli moliyaviy texnologiyalarning kichik biznes subyektlariga kapital jalb etishdagi samaradorligi, qulayligi va risklarni kamaytirish imkoniyatlari yoritilgan. Shuningdek, xalqaro tajriba asosida ushbu instrumentlarning iqtisodiy o'sishga ta'siri o'rganiladi.

Kalit so'zlar: kichik biznes, kraudfanding, fintech, investitsiya, raqamli iqtisodiyot.

KIRISH

So'nggi yillarda kichik biznesni moliyalashtirish tizimida sezilarli o'zgarishlar kuzatilmoqda. An'anaviy bank kreditlari bilan bir qatorda raqamli moliyaviy texnologiyalar asosida shakllanayotgan yangi moliyalashtirish mexanizmlari iqtisodiyotda muhim o'rin egallamoqda. Xususan, kraudfanding va fintech platformalari kichik biznes subyektlari uchun tezkor, moslashuvchan va nisbatan arzon kapital jalb qilish imkonini bermoqda.

Kichik biznesning iqtisodiyotdagi ulushi ortib borayotgan bir sharoitda moliyaviy resurslarga kirish imkoniyatini kengaytirish dolzarb masalaga aylanmoqda. Kraudfanding modeli orqali ko'plab investorlar kichik loyihalarga bevosita sarmoya kiritish imkoniga ega bo'lsa, fintech yechimlari kreditlash jarayonlarini avtomatlashtirib, risklarni baholashni takomillashtirmoqda. Shu jihatdan mazkur mavzu zamonaviy iqtisodiy tizimda muhim ilmiy va amaliy ahamiyat kasb etadi.

ASOSIY QISM

Kraudfanding va fintech sohasida ko'plab xorijiy olimlar tomonidan tadqiqotlar olib borilgan. Jumladan, Mollick o'zining ilmiy ishida kraudfandingni "ko'pchilikdan kichik miqdordagi mablag'larni jalb qilish orqali innovatsion loyihalarni moliyalashtirish mexanizmi" sifatida ta'riflaydi va uning startaplar uchun muhim alternativ manba ekanligini asoslaydi [1].

Belleflamme, Lambert va Schwienbacher o'zlarining ilmiy maqolasida kraudfandingning iqtisodiy modeli an'anaviy venchur kapitaldan farqli ravishda keng omma ishtirokiga asoslanishini ta'kidlaydi. Ularning fikricha, kraudfanding nafaqat moliyalashtirish, balki marketing vositasi sifatida ham xizmat qiladi [2].

OECD tomonidan chop etilgan hisobotda fintech texnologiyalari kichik biznesni kreditlashda axborot assimetriyasini kamaytirishi va moliyaviy inklyuzivlikni oshirishi qayd etilgan. Bu esa an'anaviy bank tizimiga kira olmaydigan subyektlar uchun yangi imkoniyatlar yaratadi [3].

World Bank tadqiqotlarida esa raqamli moliyaviy xizmatlar, jumladan fintech platformalari rivojlanayotgan mamlakatlarda kichik biznesning iqtisodiy faolligini oshirishga sezilarli hissa qo'shishi ta'kidlangan [4].

Ushbu tadqiqotda qiyosiy tahlil, statistik umumlashtirish va tizimli yondashuv metodlaridan foydalanildi. Kraudfanding va fintech platformalarining kichik biznesni moliyalashtirishdagi o'рни xalqaro tajriba asosida o'rganildi. Shuningdek, mavjud ilmiy adabiyotlar tahlil qilindi va ularning asosiy xulosalari umumlashtirildi. Tadqiqotda sifat va

miqdoriy yondashuv uyg'unligi ta'minlandi. Olingan natijalar asosida amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi.

Kichik biznesni moliyalashtirishda kraudfanding va fintech platformalarining samaradorligini quyidagi jihatlar orqali baholash mumkin: kapitalga kirish tezligi, tranzaksiya xarajatlari, risk darajasi va investorlar qamrovi.

1-jadval

Muqobil moliyalashtirish manbalarining qiyosiy tahlili

Ko'rsatkichlar	Bank krediti	Kraudfanding	Fintech kreditlash
Kapitalga kirish tezligi	Past	Yuqori	Juda yuqori
Garov talabi	Yuqori	Yo'q / past	O'rtacha
Tranzaksiya xarajatlari	Yuqori	Past	Past
Riskni baholash	An'anaviy	Jamoaviy baholash	AI asosida
Qamrov darajasi	Cheklangan	Keng omma	Juda keng

Jadvaldan ko'rinadiki, kraudfanding va fintech platformalari an'anaviy bank tizimiga nisbatan ko'plab afzalliklarga ega. Ayniqsa, kichik biznes uchun eng muhim omil bo'lgan moliyaviy resurslarga tezkor kirish imkoniyati sezilarli darajada yuqori.

Kraudfanding modeli kichik biznesga nafaqat moliyaviy resurs, balki bozor sinovini o'tkazish imkonini ham beradi. Loyihaga jamoatchilik qiziqishi uning muvaffaqiyat darajasini oldindan baholash imkonini yaratadi. Shu bilan birga, fintech texnologiyalari kredit scoring tizimlarini sun'iy intellekt asosida takomillashtirib, kredit olish jarayonini tezlashtiradi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, fintech platformalari orqali kichik biznes subyektlariga berilgan kreditlar qaytarilish darajasi an'anaviy kreditlarga nisbatan yuqoriroq bo'lishi mumkin. Bunga sabab sifatida raqamli monitoring va real vaqt rejimida ma'lumot tahlili keltiriladi.

Shuningdek, kraudfanding orqali moliyalashtirilgan loyihalar orasida innovatsion startaplar ulushi yuqori bo'lib, bu iqtisodiyotda innovatsion faollikni oshiradi. Fintech esa moliyaviy inklyuzivlikni kengaytirib, bank xizmatlaridan chetda qolgan kichik biznes subyektlarini ham tizimga jalb qiladi.

XULOSA

Kichik biznesni moliyalashtirish tizimida kraudfanding va fintech platformalari so'nggi yillarda an'anaviy bank kreditlariga muqobil va samarali manba sifatida shakllanib bormoqda. Ularning asosiy ustunligi sifatida moliyaviy resurslarga tezkor kirish imkoniyati, garov talablarining pastligi yoki umuman yo'qligi, shuningdek, keng investorlar bazasiga chiqish imkoniyati bilan izohlanadi. Bu jihatlar kichik biznes subyektlari uchun boshlang'ich bosqichda kapital jalb qilishni sezilarli darajada yengillashtiradi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, kraudfanding modeli nafaqat moliyalashtirish vositasi, balki bozor talabini sinovdan o'tkazish va mahsulot yoki xizmatning iste'molchilar tomonidan qabul qilinish darajasini oldindan baholash imkonini beruvchi muhim mexanizm hisoblanadi. Fintech platformalari esa sun'iy intellekt, katta ma'lumotlar (big data) va avtomatlashtirilgan kredit scoring tizimlari orqali moliyaviy xizmatlar sifatini oshirib, risklarni aniqroq baholashga yordam beradi.

Shuningdek, ushbu instrumentlar iqtisodiyotda moliyaviy inklyuzivlikni kengaytirib, bank tizimiga to'liq kira olmaydigan kichik tadbirkorlik subyektlarini ham moliyaviy tizimga

jalb etmoqda. Bu esa o‘z navbatida iqtisodiy faollikni oshirish, yangi ish o‘rinlarini yaratish hamda innovatsion startaplar sonining ko‘payishiga xizmat qiladi.

Umuman olganda, kraudfanding va fintech yechimlarining rivojlanishi kichik biznesning barqaror o‘sishi uchun muhim omil bo‘lib, investitsiya muhitini yaxshilash va iqtisodiy tizimning raqamli transformatsiyasini tezlashtirishga xizmat qiladi. Kelajakda ushbu texnologiyalarning yanada takomillashuvi kichik biznes sektorining global iqtisodiyotdagi raqobatbardoshligini oshirishga zamin yaratadi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Mollick, E. The Dynamics of Crowdfunding: An Exploratory Study. *Journal of Business Venturing*, USA, 2014, pp. 1–20.
2. Belleflamme, P., Lambert, T., Schwienbacher, A. Crowdfunding: Tapping the Right Crowd. *Journal of Business Venturing*, USA, 2014, pp. 585–609.
3. OECD. *Fintech and SME Finance: Expanding Access to Credit*. OECD Publishing, Paris, 2021, pp. 12–45.
4. World Bank. *Fintech and the Future of Small Business Financing*. World Bank Group, Washington D.C., 2022, pp. 5–38.